

Studying the factors in the emergence of personality cults in totalitarian regimes

Sasan Tahmasbi ¹

1- Assistant Professor, Department of History, Payame Noor University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Article type: Research Article Received: 2026/06/27 Accepted: 2026/07/21 pp: 18- 31 Keywords: Totalitarianism; Personality Cult; Hitler; Stalin; Kim Il-Sung; Kim Jong-Il.	Some leaders of totalitarian regimes had a cult of personality and held a godlike status in the eyes of their adherents. More precisely, they were believed to be infallible against any mistake, to possess superhuman abilities, and to have all the goodness and virtues of humanity embedded in them. Hitler, Stalin, Mao, Kim Il-sung, and Kim Jong-Il are prominent examples of these leaders. Having used a descriptive, analytical, and deductive method and a historical approach, the paper is going to answer this question: What were the factors in the emergence of the cult of personality in totalitarian regimes, and why did the leaders of these regimes acquire a godlike status? The findings of the paper show that the lack of a democratic tradition in totalitarian countries, which had prevented political participation and practice and had stunted the political maturity of the people, the populist abilities and charms of totalitarian leaders, and their pretence of simplicity and distancing from the general public, which created a mysterious image of them, were the most important factors in the emergence of personality cults. These factors, under the shadow of extensive and purposeful government propaganda, achieved maximum effectiveness and created a god-like and ideal image of totalitarian leaders for people who did not have a sufficient understanding of politics for centuries and had experienced a life devoid of political activism.
	Citation: Tahmasbi, S. (2026). Studying the factors in the emergence of personality cults in totalitarian regimes. <i>Journal of Politics in the Mirror of History</i>, 3(1), 18-31. © Authors retain the copyright and full publishing rights Publisher: Urmia University. DOI: https://doi.org/10.30466/jhf.2026.57314.1087 DOR: https://dorl.net/dor/20.1001.1.31161316.1405.3.1.2.2

Extended Abstract

Introduction

The term totalitarian emerged in the 20th century to refer to new absolute governments, first applied to Fascist Italy and the Soviet Union, and later to Hitler's Germany. At the end of World War II and during the Cold War, Soviet satellite governments were also called totalitarian. The Communist Parties in China and North Korea have also been similar in many aspects to German Nazism and Soviet communism. One-party regime, intimidation, police rule, monopoly of information and weapons have been more or less characteristic of all these governments. The cult of personality is also considered one of the main characteristics of the leaders of these governments, which brought them a godlike status.

Material & Methods

Having used a descriptive, analytical, and deductive method and a historical approach, the paper is going to answer this question: What were the factors in the emergence of the cult of personality in totalitarian regimes, and why did the leaders of these regimes acquire a godlike status?

Results and discussion

The findings of this paper indicate that totalitarian regimes were formed in countries that did not have a background or tradition of democracy and had always struggled with authoritarian regimes, which resulted in the lack of political participation of the majority of the people. Therefore, when totalitarian regimes came to power, they were faced with people who had been deliberately excluded from politics for centuries, but who were eager to play a political role. Totalitarian leaders exploited this political enthusiasm and immaturity, presenting themselves as all-powerful heroes and exciting the public. The state propaganda machine played a major role in this campaign, capturing the public's attention by widely distributing pictures, emblems, and sculptures of these leaders, holding exciting political rallies, fabricating stories about their heroism, determination, and military achievements, and even spreading rumours about their miracles and feats. In addition, strict laws were enacted that made insulting these leaders punishable by severe punishment. On the other hand, totalitarian leaders tried to use their populist appeal to captivate the public. Hitler's eloquence and fiery speeches were among his most important advantages, and they captivated the public. Stalin did not have Hitler's abilities, but he tried to attract people's attention by using selective sentences and boasting of his knowledge as a philosopher. In addition, he tried to present himself as handsome, capable, and healthy; these measures worked to a large extent and gave him a charismatic and saintly image. Mao followed the same path, relying on his writings, which were mainly provided by his associates, to present an educated image. He also showed off his health and ability by performing dramatic movements. Kim Il-sung and Kim Jong-Il, who developed the cult of personality to an astonishing level, used all the tricks of Stalin and Mao to attract the attention of the people and presented themselves in the closed and isolated society of North Korea as people with unparalleled knowledge and an attractive and flawless appearance. Since totalitarian regimes considered themselves to have arisen from the people and made the fight against class differences their main slogan, the pretence of simplicity played an important role in the political behavior of totalitarian leaders. Thus, while secretly enjoying their luxurious lives, they appeared in public with a simple and poor appearance to present a sympathetic image to the people who were mostly suffering from poverty and hunger; while kings, as predecessors of these leaders, were always a symbol of luxury and nobility, people felt alienated from them. Despite all the prudence and tricks that totalitarian regimes used to create a cult of personality for their leaders, it was clear that if they established close contact with the people, the mask

would be removed from the face of these leaders and they would lose their sacred status. Therefore, they used the duality of dramatic speeches and distancing themselves from the people. More precisely, although they appeared on stage for a few moments and delivered impressive speeches, they did not approach the people so that their true face and, in fact, their weaknesses would not be revealed. In this respect, they were similar to the pharaohs of Egypt and the kings of China and Japan, who, by hiding in their palaces, acquired a godlike and mysterious face. The most important result of the personality cult was the consolidation of despotism and the immunity of totalitarian leaders from criticism and responsibility, which led to the reduction of the status of citizens to the level of obedient servants and victims of the goals and ambitions of the leaders.

Conclusion

From the point of view of the adherents of totalitarian governments, their leaders were the owners of miracles and dignity; their words and speeches were like divine commands; they did not commit any mistakes or errors; they had mastery over all human sciences and knowledge and were the source of all goodness and virtues. Hitler, Stalin, Mao, Kim Il-sung, and Kim Jong-Il are prominent examples of these leaders. The emotional behavior of people when confronted with these leaders and the events that occurred during the funerals of some of them are evidence of their godlike status. The most important result of the personality cult was the consolidation of despotism and the immunity of totalitarian leaders from criticism and responsibility, which led to the reduction of the status of citizens to the level of obedient servants and victims of the goals and ambitions of the leaders.

Declarations

Funding: This research received no external funding.

Authors' Contribution: The author approved the manuscript's content and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest: The author declares that they have no conflicts of interest.

Acknowledgements: The author would like to thank the manuscript reviewers whose invaluable feedback improved the quality of the manuscript.

بررسی عوامل پیدایش کیش شخصیت در نظام‌های توتالیتار

ساسان طهماسبی^۱

۱- استادیار گروه تاریخ، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
برخی از رهبران نظام‌های توتالیتار صاحب کیش شخصیت بودند و از نگاه طرفداران خود، جایگاهی شبه‌خدایی داشتند. به عبارت دقیق‌تر، تصور می‌شد که از هرگونه خطا و اشتباه مصون‌اند، از قابلیت‌هایی فرا انسانی برخوردارند و تمام قابلیت‌ها و فضایل بشری در وجود آنان نهاده شده است. هیتلر، استالین، مائو، کیم ایل سونگ و کیم ایل جونگ نمونه بارز این رهبران به شمار می‌روند. این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی-استنتاجی و با رویکرد تاریخی، درصدد پاسخ‌گویی به این پرسش است: عوامل پیدایش کیش شخصیت در نظام‌های توتالیتار چه بود و چرا رهبران این نظام‌ها جایگاهی شبه‌خدایی به دست آوردند؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد فقدان پیشینه دموکراسی در کشورهای توتالیتار که مانع مشارکت و ممارست سیاسی شده و از بلوغ سیاسی مردم جلوگیری کرده بود، قابلیت‌ها و کاریزمای رهبران توتالیتار، تظاهر آنان به ساده‌زیستی و دوری گزیدن از عامه مردم که تصویری رازگونه از آنان به وجود آورد، مهم‌ترین عوامل پیدایش کیش شخصیت بودند. این عوامل در سایه تبلیغات گسترده و هدفمند حکومتی، به نهایت کارآمدی دست پیدا کردند و برای مردمی که درک کافی از سیاست نداشتند و قرن‌ها زیست سیاسی عاری از کنشگری فعال را تجربه کرده بودند، تصویری خداگونه و آرمانی از رهبران توتالیتار به وجود آورد.	نوع مقاله: مقاله پژوهشی دریافت: ۱۴۰۵/۰۴/۰۶ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۳۰ صص: ۱۸-۳۱ واژگان کلیدی: توتالیتاریسم، کیش شخصیت، هیتلر، استالین، کیم ایل سونگ، کیم جونگ ایل.
استناد: طهماسبی، ساسان. (۱۴۰۵). بررسی عوامل پیدایش کیش شخصیت در نظام‌های توتالیتار. <i>نشریه سیاست در آینه تاریخ</i> ، ۳(۱)، ۱۸-۳۱.	
	
© نویسندگان حق چاپ و حقوق کامل نشر را حفظ می‌کنند. ناشر: دانشگاه ارومیه.	
DOI: https://doi.org/10.30466/jhf.2026.57314.1087 DOR: https://dorl.net/dor/20.1001.1.31161316.1405.3.1.2.2	

مقدمه

با شکست آلمان نازی، فروپاشی شوروی و فاصله گرفتن چین از سیاست‌های مائو، توتالیتاریسم اهمیت خود را از دست داد، اما هنوز به تاریخ نپیوسته است، زیرا کشورهایی از قبیل کُره شمالی توسط حکومت‌هایی اداره می‌شوند که نمونه بارز توتالیتاریسم به شمار می‌روند. به علاوه، آثار و پیامدهای توتالیتاریسم به‌ویژه در شوروی و چین هنوز به‌طور کامل از بین نرفته است؛ بنابراین، پژوهش در مورد این موضوع ضروری است و نه تنها به روشن شدن بخشی از مسائل تاریخ معاصر کمک می‌کند، بلکه در شناسایی برخی از معضلات سیاسی عصر کنونی نیز راهگشا خواهد بود.

کیش شخصیت یکی از ویژگی‌های بنیادین نظام‌های توتالیتار به شمار می‌رود و می‌توان گفت مهم‌ترین ابزار رهبران توتالیتار برای سيطرة بر اذهان طرفداران خود بوده است؛ بنابراین، از همان ابتدا مورد توجه پژوهشگران بوده و برخی از جنبه‌های آن تحلیل و واکاوی شده است. جرمی بارمی^۱ (۱۹۹۶) و دنیل لیس^۲ (۲۰۱۱) کیش مائو را مورد بررسی قرار دادند و آنیتا پیش^۳ (۲۰۱۶) به کیش استالین پرداخته است. هرچند این پژوهش‌ها به برخی از جنبه‌های این موضوع توجه کرده‌اند، اما بیشتر بر مصادیق و جلوه‌های کیش این رهبران تمرکز کردند و فرایند و چگونگی شکل‌گیری کیش آنان را نادیده گرفتند. به علاوه، فقدان پژوهشی منسجم که به همه رهبران صاحب کیش پرداخته باشد، ارائه الگویی همه‌شمول را ناممکن کرده است؛ بنابراین، این پژوهش با تمرکز بر مهم‌ترین رهبران نظام‌های توتالیتار یعنی هیتلر، استالین، مائو، کیم ایل سونگ^۴ و کیم جونگ ایل^۵ و بررسی بستر شکل‌گیری این نظام‌ها و تجزیه و تحلیل عملکرد این رهبران می‌کوشد زوایای پنهان کیش شخصیت را آشکار کند و الگویی فراگیر ارائه دهد.

مبانی نظری و جلوه‌های کیش شخصیت

پائو- مین چانگ نظریه پرداز علوم سیاسی در تعریف کیش شخصیت می‌نویسد: «برکشیدن تصنعی جایگاه و قدرت یک انسان... از طریق ایجاد، طرح‌ریزی و تبلیغ تصویری خدا گونه». آرپاد فُن کلیمو^۶ معتقد است کیش شخصیت را باید در زمره آشکال سکولاری شده آیین‌های مذهبی به شمار آورد (Pisch, 2016:53). کودنهو کلرجی تأکید می‌کند که نظام‌های توتالیتار بیش از نظام‌های دموکراتیک، به رهبران دارای کیش نیاز دارند، زیرا کل موجودیتشان به قدرت رهبری خلع‌نشده وابسته است و برای ایجاد کیش شخصیت، هیچ فضایی مناسب‌تر از کشورهای توتالیتار نیست (Coudenrove Kalergi, 1938:101).

کیش شخصیت یکی از ویژگی‌های بنیادین نظام‌های توتالیتار بوده است و رهبران برجسته این نظام‌ها کم‌وبیش صاحب کیش بودند که جایگاهی شبه خدایی برایشان به همراه آورده بود. به تعبیری دقیق‌تر، صاحب معجزه و کرامت تلقی می‌شدند، کلام و گفتارشان به مثابه دستورات الهی بود، از هرگونه خطا و اشتباه مصون بودند، دانایی و توانایی‌شان را حدودمرزی نبود و منشأ تمام نیکی‌ها و فضایل تصور می‌شدند. هیتلر، استالین، مائو، کیم ایل سونگ و کیم جونگ ایل نمونه بارز این رهبران به شمار می‌روند که ذهن مردم را تسخیر کرده و جایگاهی شبه خدایی به دست آورده بودند.

ویلیام شایرر^۸ از تأثیر شگفت‌آور کیش هیتلر می‌نویسد: «در شگفت بودم که در نگاه‌های معمولی و رفتار عامیانه این مرد، چه چیزی وجود دارد که این هلهله و شادی دیوانه‌وار را در جمعیت برانگیخته است... جمعیت یک صدا فریاد می‌زد: ما پیشوایمان را می‌خواهیم. هیتلر ... لحظه‌ای روی بالکن ظاهر شد و به احساسات آن‌ها پاسخ گفت، جمعیت بر اثر شور و اشتیاق از خود بیخود شده بود. زنان زیادی از حال رفتند» (شایرر، ۱۳۷۱: ۱۶۹). هیتلر چنان ذهن مردم آلمان را تسخیر کرده بود که کودکان گمان می‌کردند فرستاده خداست و حتی برخی او را خدا می‌دانستند (Rees, 2012:136). خاکی که هیتلر بر آن قدم می‌گذاشت، مانند مروارید جمع‌آوری می‌شد و هرگاه زنان از نزدیک با هیتلر مواجه می‌شدند، از فرط خوشحالی گریه می‌کردند (Larson, 2011:341).

¹ Jeremie Barmé

² Daniel Leese

³ Anita Pisch

⁴ Kim Il-sung

⁵ Kim Jong- Il

⁶ Pao-min Chang

⁷ Árpád von Klimó

⁸ William Shirer

استالین نیز از چنین جایگاهی برخوردار بود. دفتر سیاسی کمیته مرکزی حزب کمونیست شوروی به ایجاد کیش استالین و ارتقاء او به جایگاهی فرا انسانی اقرار کرد: «حزب، استالین را به شخصیتی خارق العاده و دارای قدرت فوق انسانی بدل کرد و او را به پایگاه خداوندی ارتقاء داد. گمان می‌رفت که استالین همه چیز را می‌داند، به جای همه می‌اندیشد، به هر کاری توانا است و در اعمال و رفتار خویش معصوم و بی‌گناه است» (آوتورخانوف، ۱۳۶۳: ۳۳۷). میلوان جیلاس^۱ از اعضای برجسته حزب کمونیست کشور یوگسلاوی و یکی از نظریه پردازان طراز اول مکتب کمونیسم، در اولین دیدارش با استالین، چنان تحت تأثیر استالین قرار گرفت که او را فراتر از یک رهبر می‌داند: «استالین مقامی والاتر از یک رهبر داشت. او مظهر آرمان‌ها و در اندیشه کمونیست‌ها خود به صورت آرمان درآمده بود که چون معصومان هیچ گناه و نقیصه‌ای در وی دیده نمی‌شد. استالین به صورت مظهر پیکارهای پیروزمندانه و برابری آدمیان جلوه می‌کرد» (جیلاس، ۱۳۶۳: ۷۳).

احساسات مردم در زمان تشییع جسد استالین، به خوبی نشان می‌دهد که او جایگاهی فرا انسانی داشت، زیرا هزاران تن به مسکو هجوم بردند و چنان هرج و مرجی ایجاد کردند که پانصد نفر جانشان را از دست دادند (Rappaport, 1999: 262). برخی چنان اندوهگین شدند که گمان می‌کردند زندگی بدون استالین، برایشان ناممکن است. یکی از آنان در مورد احساسات خود می‌نویسد: «بعضی از بچه‌ها از حال رفتند... و من گریستم و گریستم... با زندگی بدون مادرم کنار آمده بودم، اما چطور می‌توانستم بدون استالین به زندگی ادامه دهم؟ چطور می‌توانستم زندگی کنم؟» (الکسیویچ، ۱۳۹۸: ۴۱۹). آندره ساخاروف^۲ فیزیکدان برجسته روسی و از منتقدان سیاست‌های استالین، چنان تحت تأثیر این مراسم قرار گرفت که تمام جنایت‌های استالین را فراموش کرد و در نامه‌ای به همسرش، از انسانیت استالین سخن گفت (ساخاروف، ۱۳۹۳: ۱۸۳-۱۸۴).

مائو موفق شد کیش خود را به نهایت کمال برساند. لیانگ هنگ^۳ احساسات مردم چین در هنگام دست دادن با مائو را به تصویر می‌کشد: «کسانی که صدر مائو دستشان را فشرده بود، کانون شور و شوق ما می‌شدند. همه با بازوان گشاده و پرخروش به سوی آنان پیش می‌رفتند به این امید که اثر آن تماس را به دستهای خود انتقال دهند. اگر نتوانستی به اندازه‌ی کافی به او نزدیک شوی، باید به فشردن دستی که دست ستاره‌ی رهایی‌بخش بزرگ ما را فشرده است، خرسند باشی» (لیانگ و شپیرو، ۱۳۶۷: ۱۸۸). زیهو شیائو دی^۴ نیز از این فضا و احساسات سخن می‌گوید: «در آن روزها، اگر فردی می‌گفت که صدر مائو با او دست داده است، صدها تن از مردم به سوی هجوم می‌بردند تا با او دست بدهند و در افتخار و شادی‌اش سهیم شوند» (Zhu, 1998: 40).

جایگاه خداگونه رهبران کره شمالی نمونه‌ای کم‌نظیر و حیرت‌انگیز از کیش شخصیت است. سخنان هیئونسو لی^۵ در مورد مرگ کیم ایل سونگ (هشتم ژوئیه ۱۹۹۴ / هفدهم تیر ۱۳۷۳) گوشه‌ای از باورهای شگفت‌انگیز مردم کره شمالی در مورد او را به تصویر می‌کشد: «او چگونه می‌توانست بمیرد؟ به نظر باورنکردنی می‌رسید. هرگز به ذهنم خطور نمی‌کرد، حتی به ذهن خیلی از اهالی کره شمالی هم نمی‌رسید که این خدای پادشاهی که قادر بود با قدرتش هوا را کنترل کند، ممکن بود بمیرد. او بی‌عیب و نقص بود و قادر مطلق. او مدت‌ها قبل از بشر می‌زیسته و حتی بخشی از وجودم فکر می‌کرد او واقعی نباشد. حتی ما فکر نمی‌کردیم که او نیاز به خوابیدن یا ادرار کردن داشته باشد» (لی، ۱۳۹۶: ۱۱۶-۱۱۷).

در مورد کیم جونگ ایل گفته می‌شد که پرستویی تولدش را پیشگویی کرده بود و در زمان تولدش، رنگین‌کمانی دوقلو و ستاره‌ای جدید در آسمان پدیدار شد. در سه هفتگی به راه افتاد و در هشت هفتگی، سخن گفتن را آغاز کرد و با علامت زدن بر روی نقشه‌ها، آبوهوا را تغییر می‌داد (پاک، ۱۴۰۰: ۴۵). گفته می‌شد که از قدرت ماورایی برخوردار است، می‌تواند فراتر از زمان و مکان عمل کند، توانایی طی الارض دارد و گاهی به طور هم‌زمان، در دو مکان دیده می‌شود (Hassig and Oh, 2009: 57). حتی معجزاتی به او نسبت دادند و شایعه شد زمانی که به منطقه حائل بین دو کره رفته بود، مه عجیب و مرموزی همه جا را فراگرفت تا از او در مقابل تک‌تیراندازان کره جنوبی محافظت کند (دمیک، ۱۳۹۶: ۷۵).

¹ Milovan Djilas

² Andrei Sakharov

³ Liang Heng

⁴ Zhu Xiao Di

⁵ Hyeonseo Lee

فقدان پیشینه دموکراسی

همه نظام‌های توتالیتر بعد از سقوط نظام‌های پادشاهی استبدادی شکل گرفتند و با جوامعی روبرو شدند که به مرحله بلوغ سیاسی نرسیده بودند، پیشینه دموکراسی نداشتند و هرگز مشارکت سیاسی را تجربه نکرده بودند، اما مشتاق بودند در امور سیاسی نقش داشته باشند؛ بنابراین، سران جنبش‌های توتالیتر از این اشتیاق برای کسب قدرت استفاده کردند و خودشان را در کانون هیجانات سیاسی قرار دادند تا تعالی و ترقی خود را به خواست بنیادین توده‌های مشتاق و بی‌تجربه‌ای که هیچ جایگاهی در مناسبات سیاسی نداشتند، تبدیل کنند. نظام‌های توتالیتر در آلمان، چین، روسیه و کره شمالی در چنین بستری به قدرت رسیدند. در این کشورها، نازی‌ها و کمونیست‌ها با سقوط نظام‌های پادشاهی و زمانی که مردم هیچ پیشینه و تجربه‌ای از مشارکت سیاسی نداشتند، بر اریکه قدرت تکیه زدند.

هانا آرنت وجود توده‌های رانده‌شده از صحنه سیاست را که نتیجه فقدان پیشینه دموکراسی است، یکی از عوامل اصلی شکل‌گیری نظام‌های توتالیتر می‌داند: «در هر کجا که توده‌هایی وجود داشته باشند که به دلایلی به سازمان سیاسی گرایش پیدا کرده باشند، شکل‌گیری جنبش‌های توتالیتر امکان‌پذیر است... اصطلاح توده‌ها، تنها به آن مردمی اطلاق می‌شود که ماهیتاً چیزی بیش‌تر از مجموعه‌ای از انسان‌های بی‌هویت و بی‌تفاوت نیستند... یکی از ویژگی‌های سربرکشیدن جنبش نازی در آلمان و جنبش‌های کمونیستی در اروپا پس از ۱۹۳۰، این بود که اعضایشان را از میان همین مردم آشکارا بی‌تفاوت پیدا می‌کردند. مردمی که احزاب دیگر به دلیل بی‌حسی یا خرفتی مفرطشان آن‌ها را نادیده می‌گرفتند. پیامد این‌گونه عضوگیری آن بود که اکثریت اعضای این جنبش‌ها را کسانی تشکیل می‌دادند که پیش از آن، هرگز در صحنه سیاسی حضور پیدا نکرده بودند» (آرنت، ۱۳۹۹: ۴۸-۴۹)؛ بنابراین، هیتلر این احساس را در توده‌های آلمانی به وجود آورد که در امور حکومت نقش دارند. بسیاری از آلمانی‌ها بعد از سال‌ها یأس و ناامیدی، متقاعد شدند که اکنون کارشان مسیر و جهتی به‌هم‌پیوسته پیدا کرده است. حتی پایین‌ترین اقشار جامعه نیز برای خود جایگاه و اعتباری کسب کردند (فست، ۱۳۹۳: ۸۰۴).

بستر فرهنگی چین برای ظهور کیش مائو مساعد بود، زیرا پرستش رهبران سیاسی و مذهبی سابقه‌ای طولانی در چین داشت و امپراتوران چین به‌عنوان پسران آسمان، پرستش می‌شدند. بر همین اساس، سران حزب کمونیست استدلال می‌کردند که سنت چند هزار ساله پرستش امپراتور در چین بی‌درنگ از بین نمی‌رود و به زمان نیاز است تا مردم بفهمند که مائو امپراتور یا خدا نیست (Leese, 2011: 3-4). مسلم است که مائو از آن بستر و فضا برای ایجاد کیش خودش بهره برد و هیچ تلاشی برای زدودن آثار آن باورها انجام نداد.

شرایط کره شمالی پیش از به قدرت رسیدن کیم ایل سونگ، فرایند ایجاد کیش او را تسریع کرد، زیرا مردم آن کشور هیچ‌گاه فرصتی برای ایفای نقش در عرصه سیاست نداشتند و همیشه زیر سلطه نظام‌های استبدادی یا بیگانگان بودند. هنگامی که سلسله چوسون^۱ سقوط کرد، ژاپن کنترل کره را به دست گرفت و رژیم استبدادی خود را برپا کرد. زمانی که ژاپنی‌ها کره را ترک کردند، کیم ایل سونگ بر آن کشور مسلط شد؛ بنابراین، مردم هرگز برای اندیشیدن و تصمیم گرفتن، به چالش کشیده نشدند (اوه و هاسینگ، ۱۳۹۸: ۴۶). سپس، کیم ایل سونگ در قامت بزرگ‌ترین فیلسوفی که تاریخ تاکنون به خود دیده است، ظاهر شد تا مردم کره و سایر کشورهای توسعه‌نیافته را هدایت و راه رستگاری را برای آن‌ها هموار کند. به او لقب رهبر بزرگ، مسیح، منجی و رهایی‌دهنده نوع بشر دادند (Gregor, 2012: 357).

تبلیغات حکومتی

تبلیغات نظام‌های توتالیتر نقش مهمی در ایجاد کیش رهبران نظام‌های توتالیتر ایفاء کرد. ویکتور کلمپرر^۲ نویسنده آلمانی ذیل یادداشت‌های ششم سپتامبر ۱۹۳۳/ پانزدهم شهریور ۱۳۱۲ می‌نویسد: «مطبوعات، هیتلر را مانند خدا و پیامبران ستایش می‌کنند» (Klemperer, 1999: 31). ژوزف گوبلز^۳ وزیر تبلیغات حکومت نازی نقش مهمی در این کارزار ایفاء می‌کرد. وی در

^۱ Joseon

^۲ Victor Klemperer

^۳ Joseph Goebbels

یکی از سخنرانی‌هایش، در ستایش هیتلر گفت: «خورشید پس از نبرد با ابرهایی که اطرافش انبوه شده بودند، سرانجام طلوع کرد تا آن وقت هیتلر بتواند برابر توده‌های مردم در نور درخشان آفتاب ظاهر شود» (فست، ۱۳۹۳: ۸۲۸).

انتشار گسترده تصاویر هیتلر بخش مهمی از کارزار ترویج کیش او بود. این تصاویر در بسیاری از مکان‌های عمومی و خصوصی، حتی در ماهی‌فروشی‌ها و شیرینی‌فروشی‌ها، نصب می‌شدند (Klemperer, 1999: 180, 232, 315-316). به علاوه، تصویر هیتلر بر کراوات‌ها، دستمال‌ها و آینه‌های جیبی نقش بست (فست، ۱۳۹۳: ۸۲۸). ترویج برخی آداب و آیین‌های اجتماعی نیز نقش مهمی در ترویج کیش هیتلر داشت. در سال ۱۹۳۴ م / ۱۳۱۲-۱۳۱۳ ش، از تمام مردم آلمان خواسته شد با بلند کردن دست خود، به یکدیگر سلام دهند و در پایان تمام نامه‌ها، عبارت «زنده باد هیتلر» را بنویسند (مانول و فرنکل، ۱۳۶۶: ۲۵۸). این عبارت به سرعت جای سلام و احوالپرسی را گرفت و همه‌جا شنیده می‌شد (Klemperer, 1999: 58-59).

ایجاد جایگاهی قدسی برای تصاویر و مجسمه‌های استالین در ایجاد کیش وی تأثیر زیادی داشت، زیرا تصاویر و مجسمه‌هایش جای تمثال‌های مسیحی و بت‌های بت‌پرستان را گرفتند و آسیب زدن به آن‌ها به مثابه حرمت‌شکنی آیینی بود و مجازات سنگینی به دنبال داشت (Kozlov, 2011: 153). دستگاه تبلیغاتی استالین بیش از هر چیز به انتشار شایعات و افسانه‌هایی درباره اراده، مقاومت و قاطعیت استالین بود. درحالی که استالین بسیار محتاط بود، از قاطعیت بهره‌ای نداشت و اغلب نمی‌دانست به چه اقدامی دست بزند (باژانوف، ۱۳۶۴: ۲۳۶-۲۳۷). نیکیتا خروشچف^۱ که شاهد درماندگی و تزلزل استالین در مقابل حملات آغازین ارتش آلمان بود، ادعای قاطعیت و شجاعت او را به تمسخر می‌گیرد: «... از ترس هیتلر فلج شده بود به خرگوشی می‌مانست که در مقابل مار بوا به دام افتاده باشد... در مرحله‌ی اول جنگ که اوضاع ما وخیم بود، متوجه شدم پای هیچ سند یا حکمی، امضای استالین نمی‌آید...» (خروشچف، ۱۳۹۶: ۱۵۹).

حرکتی که برای ایجاد کیش مائو آغاز شد، در گام نخست، بر آیین‌ها و سخنرانی‌های آیینی تمرکز داشت. در کارخانه‌ها، کارگرها در مقابل تصاویرش تجمع می‌کردند و منتظر دستوراتش بودند. کلماتش را با همدیگر رد و بدل می‌کردند و زمانی که کارخانه تعطیل می‌شدند، کارها و افکارشان را با لحنی انتقادی، در مقابل تصاویرش گزارش می‌دادند. مراسم رقصی موسوم به رقص وفاداری نیز رواج یافت و در مکان‌های عمومی برگزار می‌شد (MacFarquhar and Schoenhals, 2006: 262-264).

دیدارهای پرهیاهوی مائو با مردم بخشی از فرایند تکوین کیش او بود و کسانی که با مائو دست می‌دادند، نزد مردم جایگاهی شبیه زائران کسب می‌کردند؛ بنابراین، مائو اعلام کرد کسانی که مشتاقان او را ببینند، می‌توانند به صورت رایگان، به پکن سفر کنند. در سال ۱۹۶۶ م / ۱۳۴۴-۱۳۴۵ ش، حمل و نقل در چین رایگان شد و میلیون‌ها تن از جوانان چینی مانند زائران، به پکن رفتند (Zhu, 1998: 40). هجدهم اوت ۱۹۶۶ / بیست و هفتم مرداد ۱۳۴۵، در اولین دیدار مائو با جوانان انقلابی، حدود یک میلیون نفر حضور داشتند و با سر و دستانی افراشته، در مقابل مائو به بالا و پایین می‌پریدند و فریاد می‌کشیدند. بسیاری از آن‌ها از شدت هیجان، گریه می‌کردند (Leese, 2011: 130-131). تولید انبوهی از پوسترها و نشان‌های مائو یکی دیگر از اقدامات دستگاه تبلیغاتی او بود. نشان مائو به آشکارترین جنبه کیش او تبدیل شد و هرچند در ابتدای انقلاب فرهنگی چین (۱۹۶۶-۱۹۷۶ م / ۱۳۵۵-۱۳۴۵ ش)، فقط تعدادی از افراد ممتاز مجاز بودند از این نشان استفاده کنند، اما تا سال ۱۹۶۸ م / ۱۳۴۶-۱۳۴۷ ش، عملاً بر سینه همه مردم دیده می‌شد (MacFarquhar and Schoenhals, 2006: 264).

تا آغاز سال ۱۹۶۸ م / ۱۳۴۶ ش، استفاده از نشان مائو، به مثابه وفاداری به او بود و ارزیابی‌ها نشان می‌دهد که در دوران انقلاب فرهنگی چین، دو و نیم میلیارد قطعه از این نشان تولید شد (Leese, 2011: 213-216). ایجاد پرستشگاه‌های ویژه برای مائو نقطه اوج کیش او بود. سال‌ها و تالارهای وفاداری به سبک معابد باستانی و مملو از تصاویر و سخنان مائو ایجاد شد و مکان‌هایی به نام پرستشگاه کتاب سرخ گران‌بها و پرستشگاه فرمان در سرتاسر چین بنا کردند. تصاویر و سخنان مائو با گل و نشان‌های وفاداری بر دیوارهایشان حک شده بود (Leese, 2011: 210-211).

پناهندگان کره شمالی از تبلیغات و اقداماتی که هدفشان ایجاد کیش برای رهبران آن کشور بود، سخن می‌گویند: «هر زمان حرف از رهبران می‌شد، معلم‌ها با صدایی آهسته و لرزان حرف می‌زدند، گویی نام خدایان زنده را بر لب می‌برند. روی دیوارها عکس‌هایی از کیم ایل سونگ به عنوان جنگجوی جوان، کیم ایل سونگ در بین یتیم‌های خندان، کیم ایل سونگ در یونیفرم سفید سپهبدی‌اش،

^۱ Nikita Khrushchev

به‌عنوان پدر ملت ما آویزان کرده بودند. او قدبلند و گیرا بود و همسر شجاعش که پا به پای او می‌جنگید، زنی افسانه‌ای به نظر می‌رسید. پرستش آن‌ها کار مشکلی نبود...» (لی، ۱۳۹۶: ۴۸). بعد از مرگ کیم ایل سونگ، روزنامه‌های حکومتی داستان‌هایی در مورد معجزاتش منتشر کردند. گفته می‌شد که در دریا‌های توفانی، وقتی ملوانان به کشتی در حال غرق شدن چنگ زده بودند، با خواندن آهنگ‌هایی در ستایش کیم ایل سونگ، دریا آرام شد (دمیک، ۱۳۹۶: ۷۴-۷۵).

در ایام تولد کیم ایل سونگ که به روز خورشید معروف است و در سال مرگش، مطبوعات کره شمالی داستان‌هایی در مورد وقوع شگفتی‌های طبیعی نقل می‌کنند. در سال ۲۰۰۲ م / ۱۳۸۱ ش، در هفتمین سال مرگش، شایعه شد که سه پرنده زیبا در آستانه پنجره خانه‌ای فرود آمدند و به مدت یک ساعت و چهل دقیقه، موعظه کردند و حیرت‌زده به تصویر کیم ایل سونگ خیره شدند. ساکنان صد آپارتمان بر صحت این رویداد گواهی دادند و گفتند که آن پرندگان با رهبرشان بیعت کردند (Hassig and Oh, 2009:53). حکومت کره شمالی برای ایجاد کیش کیم ایل سونگ، گام‌هایی فراتر از سایر نظام‌های توتالیتار برداشت. از همه مهم‌تر این که در تقویم آن کشور، تولد کیم ایل سونگ جای تولد عیسی مسیح را گرفت و تاریخ رسمی آن کشور با تولد کیم ایل سونگ آغاز می‌شود (Lankov, 2007:10). قوانین سختگیرانه حکومت در مورد احترام به برج‌های زندگی ابدی و تصاویر و مجسمه‌های رهبران نقش مهمی در ایجاد چهره‌ای قدسی برای آن‌ها ایفاء کرد. تا سال ۱۹۹۷ م / ۱۳۷۵-۱۳۷۶ ش، ۳۱۵۰ برج زندگی ابدی برای یادبود کیم ایل سونگ ساخته شد و تا سال ۲۰۰۵ م / ۱۳۸۳-۱۳۸۴ ش، تعدادشان به پنج هزار برج رسید. در روزهای تعطیل و سال‌مرگ کیم ایل سونگ، مردم به زیارت این برج‌ها می‌روند (Lankov, 2007: 12).

هرساله میلیون‌ها نفر جسد کیم ایل سونگ را که در تابوتی شیشه‌ای قرار دارد، زیارت می‌کنند. حکومت هیئت‌های سیاسی کشورهای خارجی را برای ادای احترام، به آن مکان می‌برد و سپس، به تبلیغ و شایعه‌پراکنی مشغول می‌شود. وقتی ولادیمیر پوتین در سال ۲۰۰۰ م / ۱۳۷۹ ش، از کره شمالی دیدار کرد و به محل نگهداری جسد رفت، مطبوعات حکومتی مدعی شدند که با کیم ایل سونگ بیعت کرده است. در همان سال، مادالین آلبرایت وزیر امور خارجه آمریکا نیز از جسد بازدید کرد و مطبوعات حکومتی از ادای احترام او به کیم ایل سونگ سخن گفتند (Hassig and Oh, 2009:53).

دانش آموزان کره شمالی ناچارند در مقابل عکس‌های رهبران در مدارس تعظیم کنند و تعظیم عروس و داماد در مقابل این تصاویر، بخش مهمی از مراسم عروسی را تشکیل می‌دهد (Lankov, 2007: 27-28). آسیب زدن به این عکس‌ها حتی اگر عامدانه نباشد، گناهی بزرگ به شمار می‌رود و مجازات سنگینی به دنبال دارد (لی، ۱۳۹۶: ۱۱۱). نشان‌های رهبران نیز به بخشی از فرایند تکوین کیش آن‌ها تبدیل شده است. در دهه ۱۹۷۰ م / ۱۳۴۸ ش، نشان کیم ایل سونگ رواج یافت و در شصتمین جشن تولدش (سال ۱۹۷۲ م / ۱۳۵۱ ش)، پیشنهاد شد که نشانی مزین به تصویر او منتشر شود. تمام افراد بالای دوازده سال باید آن نشان را بر سینه خود نصب می‌کردند و اگر بدون نشان، از خانه خارج می‌شدند، مورد انتقاد قرار می‌گرفتند. به سرعت، انواع مختلفی از نشان‌ها تولید شد. مهم‌ترین آن‌ها مزین به تصویر کیم ایل سونگ و کیم جونگ ایل است که فقط مقامات عالی‌رتبه مجازند از آن استفاده کنند. فروش این نشان‌ها به خارجی‌ها ممنوع است، زیرا استفاده از آن‌ها به مثابه وفاداری به حکومت است (Lankov, 2007:7-8).

کاریزما و شخصیت رهبران نظام‌های توتالیتار

فصاحت بیان و قدرت شگفت‌آور هیتلر در تحریک و جذب مردم بیش از هر عامل دیگری به او کمک کرد تا اذهان را تسخیر کند. هرچند چهره هیتلر عادی و معمولی بود، اما چشم‌هایش جذبه خاص و نافذی داشت و بسیاری از مردم را تحت تأثیر خود قرار می‌داد (شایرر، ۱۳۷۱: ۱۷۹-۱۸۰). کورت لودک آدر مورد تأثیر سخنان هیتلر بر مردم می‌نویسد: «سخنانش مانند تازیانه بود. هرگاه از خفت و خواری آلمان سخن می‌گفت، احساس می‌کردم آماده‌ام تا بر دشمن بتازم. مردانگی آلمانی‌ها را طوری به رخ می‌کشید که تهییج می‌شدند تا دست به اسلحه ببرند. به گونه‌ای موعظه می‌کرد که سخنانش خطابه‌ای از انجیل به نظر می‌رسید؛ حقیقت مطلق. گویی لوتر در او حلول کرده بود. همه‌چیز به‌جز این مرد را فراموش کرده بودم و با نیم‌نگاهی به اطرافم، دریافتم که وجودش همچون آهن‌ربایی این هزاران نفر را به یک نفر تبدیل کرده است» (Lüdecke, 1938:22-23). ویلیام شایرر نیز از سخنرانی‌های

¹ Madeleine Albright

² Kurt Lüdecke

مسحورکننده هیتلر سخن می‌گوید: «بهروشنی می‌توان گفت در میان آن توده قهوه‌ای پوش، هیچ‌کس در وضعی نبود که روحیه و حال و حوصله تفکر درباره اوضاع و یا تحلیل مسائل را داشته باشد. اثرات هیتلر و صحنه‌های نمایشی او به‌راستی مرا نیز مسحور خود ساخته بود» (شایرر، ۱۳۷۱: ۱۷۵).

استالین سعی کرد خود را در ردیف فلاسفه قرار دهد. به همین دلیل، نهم دسامبر ۱۹۳۰/هجدهم آذر ۱۳۰۹، با تعدادی از اساتید فلسفه وارد بحث‌های فلسفی شد و خودش را اولین جانشین مارکس، انگلس و لنین معرفی کرد (Tucker, 1979:351-352); اما برخلاف هیتلر، ناطق چیره‌دستی نبود، زیرا کلمات روسی را با لهجه گرجی تکلم می‌کرد و فقدان دانش و بنیه فرهنگی باعث شده بود هرگز نتواند سخنی خردمندانه و مؤثر بر زبان آورد (بازانوف، ۱۳۶۴: ۲۳۸); اما این نقصان را پنهان می‌کرد و در سخنرانی‌هایش، فقط جملاتی را به کار می‌برد که از پیش برایش آماده می‌کردند (گرومیکو، ۱۳۹۳: ۵۲۶). چهره و اندام استالین نیز برای ایجاد کاریزما و کیش شخصیت مناسب نبود، اما کوشید این نقصان را جبران کند؛ بنابراین، کفی‌های اضافه در چکمه‌هایش گذاشت تا کوتاهی قدش جبران شود. حتی چکمه‌های مخصوصی برایش ساختند و فرنج نظامی‌اش را بلندتر از حد معمول طراحی کردند تا قدش بلندتر جلوه کند. صورت آبله‌روی استالین مشکل دیگر او بود، اما تمام تلاشش را انجام داد تا ناهمواری‌های صورتش را پنهان کند (فیشنمن و هوتن، ۱۳۶۳: ۱۷۲-۱۷۳). چون استالین اصرار می‌کرد در پوسترهایی که بین مردم توزیع می‌شود، خوش‌سیما جلوه کند، به‌ندرت با لبخند دیده می‌شد. شاید برای این که دندان‌های کج و نامرتبش آشکار نشود یا اسرارآمیز به نظر برسد. پوستری که دمیتری نعلبندیان از استالین طراحی کرد و تصویری بی‌نقص از او ارائه داد، به‌شدت موردپسند استالین واقع شد و جایزه‌ای نصیب آن هنرمند کرد. استالین دستور داد آن پوستر را به تعداد زیاد تکثیر کنند و بر دیوار تمام ادارات و حتی دیوارهای آرایشگاه‌ها و حمام‌ها بیاویزند (Rappaport, 1999: 272).

در مورد سلامتی و توان جسمی استالین نیز تبلیغ می‌شد. او را فردی سالم و کاپیتان کشتی و راننده قطار معرفی و پوسترهایی از او در حال هدایت کشتی و قطار منتشر می‌کردند (Pisch, 2016: 209). مائو کوشید خود را فاضل، دانا و سالم نشان دهد و دستگاه تبلیغاتی‌اش القابی مانند رهبر بزرگ، معلم بزرگ و مرد سالم بزرگ برای او به کار می‌برد (Leese, 2011:132). برای اثبات توانایی علمی مائو، آثار و سخنانش را در شمار بالا چاپ و توزیع می‌کردند. بین سال‌های ۱۹۶۶-۱۹۶۹ م/۱۳۴۴-۱۳۴۸ ش، بیش از یک میلیون نسخه از کتاب سرخ انتشار یافت و در دهه انقلاب فرهنگی، حدود ده میلیارد و هشتصد میلیون نسخه از نوشته‌ها و پوستره‌های مائو چاپ و منتشر شد (Leese, 2011:108). البته بعداً مشخص شد که بسیاری از نوشته‌ها و سخنرانی‌های مائو را اطرافیانش تهیه و تنظیم می‌کردند و آنچه به‌عنوان اندیشه‌های مائو تبلیغ می‌شد، افکار و نظرات اطرافیانش بود (Barmé, 1996:25-28). حتی در مورد اصالت شعرهایش نیز شک و تردید وجود داشت (Barmé, 1996: 35).

در مورد توان جسمی مائو نیز تبلیغ می‌شد و هرچند مائو به انواع بیماری‌ها مبتلا بود، اما به خود می‌بالید که با وجود کهولت سن، سالم و قوی‌بنیه است (Zhisui, 1994:98-99). شنای حماسی مائو در رودخانه‌های خروشان چین، مهم‌ترین نمایش سلامتی‌اش بود. در تابستان ۱۹۶۶ م/۱۳۴۵ ش، در سن هفتاد و دو سالگی، عرض رود خروشان یانگتسه^۱ را شنا کرد تا این پیام را به همگان منتقل کند: «علیرغم شایعات رایج مبنی بر این که مائو مرده است یا در آستانه مرگ است، وی در سلامتی کامل به سر می‌برد». بی‌درنگ، مقالات ستایش‌آمیزی در مورد این شنای حماسی انتشار یافت و گفته می‌شد که مائو فاصله ده مایل را در مدت شانزده دقیقه شنا کرده است؛ رکوردی که در آن زمان، چهار برابر بهتر از رکورد قهرمانان المپیک بود (Chen, 2022:195). در مورد کیم جونگ ایل گفته می‌شود که در دوران کودکی، دانش کاملی در مورد کره زمین داشت، متخصص عالی فنون نظامی بود، در جنگ کره در کنار پدرش می‌جنگید و به او مشاوره می‌داد (پاک، ۱۴۰۰: ۴۵). دستگاه تبلیغاتی حکومت تأکید می‌کرد که چیزی نیست مگر این که کیم جونگ ایل از آن آگاه و در آن بهترین باشد. هرچند هم‌کلاسی‌های دوران دانشجویی کیم می‌گویند که در زمینه درسی، جدیت به خرج نمی‌داد، اما در مطبوعات حکومتی آمده بود که بیش از هزار و چهارصد جلد کتاب نوشت و حافظه‌اش چنان قوی است که می‌تواند کارهای برجسته تمام مردان مشهور جهان را به یاد آورد و نام، سن و تاریخ تولد تمام کسانی را که با آن‌ها ملاقات کرده است، به خاطر بسپارد (Hassig and Oh, 2009:57). کیم جونگ ایل برای حل مشکل کوتاهی قدش، مانند استالین سعی

^۱ Yangtze

کرد قدش را بلندتر نشان دهد؛ بنابراین، موهایش را به صورت پف کرده آرایش می‌داد و کفی در کفش‌هایش می‌گذاشت تا چند سانتیمتر بر قدش که بیشتر از صد و شصت سانتیمتر نبود، افزوده شود (اوه و هاسینگ، ۱۳۹۸: ۲۰۱؛ جنگ، ۳۹۸: ۲۹).

نظائر رهبران نظام‌های توتالیتار به ساده زیستی

تبلیغ در مورد ساده زیستی رهبران نظام‌های توتالیتار در جلب نظر بسیاری از مردم تأثیرگذار بود، زیرا برخلاف پادشاهان و برخی از دیکتاتورهای متمایل به غرب، با لباس‌های گران‌قیمت و مزین به جواهرات، در انتظار عمومی ظاهر نمی‌شدند و تصاویرشان در مناطق تفریحی یا سوار بر خودروهای گران‌قیمت، در صفحات روزنامه‌ها و مجلات منتشر نمی‌شد؛ بنابراین، ادعا می‌کردند مانند مردم عادی در خانه‌های کوچک و معمولی زندگی می‌کنند و از مردم عادی جدا نیستند. در مورد استالین گفته می‌شد که کتی ساده و روپوشی نظامی به تن دارد و در خانه‌ای بی‌تکلف و با غذایی ساده زندگی می‌کند (Kozlov, 2011:153). این در حالی بود که استالین حتی در ایام قحطی، از سفره‌های رنگین و انواع و اقسام غذاها لذت می‌برد. نویسندگان کتاب زندگی خصوصی استالین گزارشی مفصل در مورد میز غذای او ارائه می‌دهند: «استالین...عاشق تمام غذاهای گرجی، بخصوص ششلیک، شش کباب، اردک سرخ‌کرده و پلو بود و به ماهی قزل‌آلا بعدی علاقه داشت که غالباً مقادیر زیادی از این ماهی را از قفقاز به مسکو می‌آوردند...به خاویار نیز بسیار علاقمند بود و آن را با زرده تخم‌مرغ و پیاز خام مخلوط می‌خورد...تهیه صبحانه موردعلاقه استالین واقعاً کار عظیمی بود...صبحانه خود را ابتدا با یک چطور ودکا آغاز می‌کرد...سپس دو تکه شاه‌ماهی نمک‌زده با پیاز و خیار شور می‌خورد...در مرحله دوم دو سیخ کباب بره با سیب‌زمینی سرخ‌شده، یا یک تکه بزرگ بیفتک و پیاز، یا یک قطعه بزرگ کتلت با پیاز و سیب‌زمینی آب‌پز و یا شنیسل اتریشی با سیب‌زمینی سرخ‌کرده و نان سیاه... در مرحله بعدی غالباً غذائی که به مصرف می‌رسید عبارت بود از نان سفید و کره به مقدار کافی، مربا، خاویار، ماهی دودی و چای و آب‌لیمو با نان روغنی و مربای تمشک و توت‌فرنگی» (فیشمن و هوتن، ۱۳۶۳: ۱۶۴-۱۶۶).

پس از مرگ مائو، محل زندگی و اثاث خانه‌اش را به نمایش گذاشتند و لباس‌ها، پیراهن‌ها و دمپایی‌های مندرشش بر ساده‌زیستی وی گواهی دادند. واقعیت این است که مائو در زمینه پوشش، بسیار آسان‌گیر بود و هرگز شیک‌پوش نبود. در خانه‌اش، لباس‌های ساده به تن داشت، پیراهنی ساده می‌پوشید، به‌ندرت کفش به پا داشت و فقط در مراسم رسمی، کفش چرمی به پا می‌کرد؛ اما در کاخی بسیار مجلل، در کنار دریاچه و به سبک امپراتوران چین زندگی می‌کرد (Zhisui, 1994:76-77) و از انواع و اقسام غذاهای مجلل و گران‌قیمت لذت می‌برد. غذاهای موردعلاقه‌اش از نقاط مختلف چین تهیه می‌شد. ماهی موردعلاقه‌اش را در شهر ووهان^۱ در جنوب چین صید می‌کردند و به پکن در شمال چین می‌فرستادند. برنج بر طبق دستور خاصی، کاشته و پخته می‌شد. سبزی، لبنیات و گوشت را در مزرعه مخصوصی تولید می‌کردند. چای محبوبش از معروف‌ترین مزارع چین و از مرغوب‌ترین برگ‌های این گیاه و در مناسب‌ترین زمان، برداشت می‌شد (جانگ و هالیدی، ۱۳۹۳: ۵۲۴-۵۲۶). مائو در جریان سفر به شوروی (اوایل سال ۱۹۵۰ م / ۱۳۲۸ ش)، دو کارشناس غذا با خود آورد تا سازمانی برای بازرسی و تهیه غذای او راه‌اندازی کنند. در قلب آن سازمان، مزرعه بزرگی که سبزی، گوشت، مرغ و تخم‌مرغ با بهترین کیفیت تهیه می‌کرد، قرار داشت (Zhisui, 1994:78). علاوه بر غذاهای متنوع، مائو از معاشقه با زنان جوان نیز لذت می‌برد و حتی در سنین پیری، به بهانه حفظ سلامتی و کسب طول عمر، این کار را با حرص و ولع تمام، انجام می‌داد (Zhisui, 1994: 358).

در مورد ساده‌زیستی کیم ایل سونگ تبلیغ می‌شد تا مردم کره شمالی را که همیشه با فقر و گرسنگی دست‌به‌گریبان بودند، تحت تأثیر قرار دهند. گفته می‌شد که اطرافیان کیم به‌کرات از او درخواست می‌کنند لباسش را تغییر دهد، زیرا بسیار کهنه و فرسوده است، اما مخالفت می‌کند و می‌گوید آنچه به تن دارد، کافی است و چرا باید لباس جدیدی برایش تهیه کنند (Gyun, 1988:1). مطبوعات حکومتی در مورد سادگی میز غذای کیم نیز تبلیغ می‌کردند: «همه ما می‌دانیم که ژنرال بزرگ چه غذاهای ساده‌ای می‌خورد. کوفته‌برنجی، مقداری سیب‌زمینی سرخ‌شده، یک کاسه آش و کیمچی. هرگاه حکایاتی در مورد غذاهای ساده او در روزنامه‌ها نوشته می‌شود، اشک از چشمان مردم این سرزمین جاری می‌شود» درحالی‌که به گفته آشپز ژاپنی کیم، میز غذای او شامل انواع مواد غذایی از قبیل سرخس گل‌دار سرد، تربچه خوابیده در سرکه، ژله تخم بلدرچین، قرقاول کباب‌شده، نودل برنج سرخ‌شده، قارچ سرخ‌شده، اختاپوس سرخ‌شده با میوه درخت ژینگو (درخت معبد)، کلم پیچ چینی آب‌پز و سوپ گوشت سگ بود.

^۱ Wuhan

کیم به غذاهای ژاپنی از قبیل سوشی، نودل و سوپ باله کوسه و غذاهای اروپایی نیز علاقه داشت. مواد خوراکی آشپزخانه‌اش از مزارع مخصوص و به صورت کاملاً ارگانیک تهیه می‌شد. از یکی از پناهندگان که مدتی در این مزارع کار می‌کرد، نقل شده است که برای تهیه سیب ارگانیک برای کیم ایل سونگ، مقدار زیادی شکر که در آن کشور بسیار کمیاب است، به خاک تزیق و درخت‌ها را با دقت هرس می‌کردند تا فقط تعداد اندکی سیب ارگانیک شیرین تولید کنند (Hassig and Oh, 2009: 33-34).

حکومت در مورد ساده‌زیستی کیم جونگ ایل نیز تبلیغ می‌کرد. وی عمدتاً در لباس طبقه کارگر، در مقابل دوربین‌ها ظاهر می‌شد و مطبوعات حکومتی مدعی بودند که در تمام طول سال، همین لباس را به تن دارد؛ لباسی که به آن لباس مردم می‌گفتند و نشان‌دهنده سبک زندگی سربازی‌اش بود (Hassig and Oh, 2009: 50)؛ اما میز غذای او مانند میز غذای پدرش، بسیار رنگارنگ بود. وی یک آشپز پیتزا از ایتالیا استخدام کرد تا برایش آشپزی کند. در سال ۱۹۹۷ م/ ۱۳۷۵-۱۳۷۶ ش، شاهد قحطی و مرگ‌ومیر مردم کشورش بود، اما برای خودش میزهایی از انواع غذاها و مشروبات گران‌قیمت که از اروپا برایش ارسال می‌شدند، ترتیب می‌داد (Lankov, 2007: 328). در جریان سفر کیم به روسیه در سال ۲۰۰۱ م/ ۱۳۸۱ ش، میز غذایی که آشپزش برای او ترتیب داد، از پنجاه بشقاب غذا تشکیل می‌شد و کیم از هر کدام فقط یک لقمه می‌خورد (Hassig and Oh, 2009: 36).

انزوا و پنهان‌کاری رهبران نظام‌های توتالیتر

آنچه بیش از همه در پنهان کردن کاستی‌های این رهبران و موفقیت دستگاه تبلیغاتی‌شان نقش داشت، فاصله آنان با مردم بود، زیرا برای توده‌های بزرگی از مردم سخنرانی می‌کردند و لحظاتی در میان آن‌ها ظاهر می‌شدند، اما همواره فاصله خود را حفظ می‌کردند و نقابی بر چهره داشتند که ضعف‌هایشان را پنهان می‌کرد و تصویری رازگونه از آنان ارائه می‌داد.

دیوید رمنیک^۱ که دوران استالین را درک کرده بود، می‌نویسد: «استالین خودکامه‌ای بود که هیچ‌گاه در تلویزیون ظاهر نشد. او بسان یک خدای جادوئی شرقی غیرقابل رؤیت بود و بندرت صدایش شنیده می‌شد» (رمنیک، ۱۳۸۰: ۲۴۰). استالین در جنگ جهانی دوم، برخلاف چرچیل و هیتلر، هیچ‌گاه در میدان جنگ حاضر نشد و از نزدیک، با سربازانش دیدار نکرد (دویچر، ۱۳۶۸: ۵۵۹). به علاوه، با وجود آنکه خود را رهبر طبقه کارگر می‌نامید، اما حتی یک بار، در زمان کار کارگران، از کارخانه‌ها بازدید نکرد (آرلوف، ۱۳۶۶: ۴۰). در آن شرایط، دیدار با استالین آرزویی دست‌نیافتنی به نظر می‌رسید. زن جوانی پس از دیدن او، هیجان‌زده می‌گفت: «من استالین را دیده‌ام. حالا حتی می‌توانم بمیرم» (گینزبرگ، ۱۳۴۸: ۴۱).

علیرغم تبلیغ در مورد توانایی‌های فرا انسانی مائو، ولی او نیز نقطه ضعف‌هایی داشت. از جمله این که برخلاف هیتلر و درست مانند استالین، سخنور ماهری نبود؛ بنابراین، هرگز برای جمعیت بزرگی از مردم سخنرانی نکرد، به جز ایبای کوتاه که بعداً توسط مطبوعات بازگویی می‌شدند. خوشامدگویی و نطق‌های کوتاه‌اش معمولاً توسط اطرافیان تنظیم می‌شد. با وجود این، حضور خاموش مائو در گردهم‌آیی‌ها، بر مرموز بودنش افزود و باعث شد تمام قابلیت‌ها را به او نسبت دهند (Leese, 2011: 133-134).

کیم جونگ ایل سخنور ماهری نبود و هرگز برای جمع بزرگی از مردم سخنرانی نکرد (اوه و هاسینگ، ۱۳۹۸: ۱۹۹). اصولاً از حضور در جمع غریبه‌ها خودداری می‌کرد و درحالی که مردم در مزارع و کارخانه‌ها، برای دیدنش انتظار می‌کشیدند، در جریان بازدیدهایش، به‌ندرت با مردم سخن می‌گفت و به دیدارهای کوتاه و تماشای مراسم استقبال قناعت می‌کرد (Hassig and Oh, 2009: 48).

همین رویه به دستگاه تبلیغاتی حکومت کمک می‌کرد تا با سهولت بیشتری، به اهداف خود دست پیدا کنند. فقط زمانی این تبلیغات تأثیر خود را از دست می‌داد که فردی از نزدیک، با کیم روبرو می‌شد. جَنگ جین سونگ آشاعر گُره‌ای اولین دیدار خود با کیم جونگ ایل را ناامیدکننده می‌داند: «با دیدن رهبر عزیز، احساس یأس و ناامیدی می‌کنم، چون با پیرمردی مواجه شده‌ام که هیچ شباهتی با تصویر آشنای رهبر خلق ندارد. با شور و شوق او را تشویق می‌کنیم، اما واکنشی نشان نمی‌دهد و حتی به نظر می‌رسد اصلاً متوجه ما نشده است. به بازی با توله‌سگش ادامه می‌دهد» (جَنگ، ۱۳۹۸: ۲۵). وی در جایی دیگر، با اذعان به باورهای خود در مورد تفاوت جسمانی کیم با مردم عادی، از تغییر دیدگاهش سخن می‌گوید: «درحالی که برای ادای احترام تا کمر خم می‌شوم، چشمانم صحنه غم‌انگیزی را می‌بینند: پاهای کیم جونگ ایل زیر رومیزی. او کفش‌هایش را درآورده است. حتی ژنرال هم به پادرد مبتلا است! همیشه

¹ David Remnick

² Jang Jin-sung

او را موجودی قدسی پنداشته بودم که حتی به توالیت هم احتیاج ندارد. این را در مدرسه به ما آموزش داده بودند و حزب هم همین را می‌گوید: زندگی ژنرال ما زنجیره‌ای پیوسته از معجزات است که حتی اگر تمام زندگی‌های فانی‌مان را روی هم بگذارند، با آن برابر نمی‌شود» (جنگ، ۱۳۹۸: ۲۹). حتی لحن صدای کیم جونگ ایل از مردم پنهان می‌شد تا مبادا ناتوانی‌اش در سخنرانی، بر همگان عیان شود و بر چهره خداگونه‌اش خدشه‌ای وارد کند؛ بنابراین، همیشه خبرنگاران با لحنی حماسی، سخنانش را برای مردم بازگو می‌کردند؛ اما در سال ۲۰۰۰ م/ ۱۳۷۹ ش، در زمان دیدار با رئیس‌جمهور کره جنوبی، تلویزیون آن کشور برخلاف رویه همیشگی تلویزیون کره شمالی، سخنانش را پخش کرد. یکی از اهالی کره شمالی که تلویزیون کره جنوبی را مخفیانه تماشا می‌کرد، از شنیدن صدای رهبرش شگفت‌زده شد، زیرا با صدایی پیر، زنگ‌دار و کاملاً مانند انسانی معمولی سخن می‌گفت (دمیک، ۱۳۹۶: ۲۸۹).

نتیجه‌گیری

هرچند توتالیتاریسم به عصر جدید تعلق دارد و یافتن بدیل تاریخی برای آن دشوار و تقریباً ناممکن است، اما ریشه‌های آن باید در پیشینه تاریخی کشورهای جستجو شود که این سبک از حکومت را تجربه کردند. به تعبیری دقیق‌تر، در کشورهای که فاقد پیشینه دموکراسی بودند و در بستری نوظهور که نظام‌های توتالیتار برای مشارکت سیاسی فراهم آوردند، گرفتار و مجذوب رهبرانی شدند که بیش از هر چیز آفریده تبلیغات و قابلیت‌های پوپولیستی خود بودند. ارائه یک مقایسه به روشن شدن این موضوع کمک می‌کند: اگر مردم بریتانیا مانند مردم آلمان، نظام پادشاهی مشروطه و مشارکت سیاسی را تجربه نکرده بودند، ممکن بود چرچیل نیز به رهبری مشابه هیتلر تبدیل شود، ولی قرن‌ها مشارکت سیاسی به بریتانیایی‌ها این امکان را داد تا تحت تأثیر کاریزمای چرچیل قرار نگیرند و با او نیز مانند سایر سیاستمداران رفتار کنند.

کیش شخصیت رهبران نظام‌های توتالیتار از بسیاری جهات، شبیه جایگاه قدسی پادشاهان مشرق زمین بوده است، اما تفاوت‌هایی بنیادین بین آن‌ها وجود دارد. جذبه و کاریزمای پادشاهان نتیجه نسب، پیشینه، تاریخ، شکوه و جلال و جلوه‌های زیبایی‌شناسی مقام پادشاه است، اما جذبه رهبران توتالیتار محصول فضای پوپولیستی حاکم بر جنبش‌ها و نظام‌های توتالیتار بود. از این منظر، رهبران توتالیتار به شخصیت‌های معروف ورزشی و هنری عصر کنونی شباهت دارند.

یکی از نتایج کیش شخصیت، مصون کردن رهبران توتالیتار و حتی کل ساختار حکومت‌های توتالیتار از هرگونه انتقاد بود، زیرا گفته می‌شد که مردم حق و شایستگی به چالش کشیدن آن رهبران معصوم، فاضل و توانا را ندارند. از سوی دیگر، تحقیر مردم و تأکید بر نابالغی آنان لازمه ارتقای رهبران توتالیتار به جایگاهی فرا انسانی بود. به تعبیری ساده‌تر، برای این که از این رهبران غول بسازند، درست مانند ترفندی که در سینما به کار می‌رود، مردمی را که در مقابل او قرار می‌گرفتند، کوچک جلوه می‌دادند. این سیاست بیش از هر چیز به قربانی شدن مردم در راه اهداف و مقاصد دیکتاتورهای منجر می‌شد که در جایگاه شبه خدایان، خود را مالک جان مردم می‌دانستند و انتظار داشتند که در راه اهداف و امیالشان قربانی شوند. کشتارهای گسترده مردم آلمان، روسیه و چین و شرایط ناخوشایند مردم کره شمالی تا حد زیادی نتیجه این رویکرد بوده است.

منابع

- آرلوف، الکساندر. (۱۳۶۶). تاریخ سری جنایت‌های استالین. ترجمه عنایت‌الله رضا. تهران: انتشارات کتاب‌سرا.
- آرنت، هانا. (۱۳۹۹). توتالیتاریسم. ترجمه محسن ثلاثی. چاپ پانزدهم. تهران: نشر ثالث.
- آتورخانوف، عبدالرحمن. (۱۳۶۳). اسرار مرگ استالین (توطئه بریا). ترجمه عنایت‌الله رضا. چاپ دوم. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- اوه، کانگ دن؛ و هاسینگ، رالف سی. (۱۳۹۸). کره شمالی آن‌سوی آینه. ترجمه سید مصطفی تاج‌زاده و عباس شاکری سیاوشانی. تهران: انتشارات کویر.
- باژانوف، بوریس. (۱۳۶۴). خاطرات بوریس باژانوف. ترجمه عنایت‌الله رضا. تهران: نشر گفتار.
- پاک، جونگ اچ. (۱۴۰۰). کیم جونگ اون شدن. ترجمه زینب کاظم‌خواه. تهران: نشر ثالث.
- جانگ، چنگ؛ و هالیدی، جان. (۱۳۹۳). جان، مائو (داستان ناشناخته). ترجمه بیژن اشتری. چاپ سوم. تهران: نشر ثالث.
- جنگ، جین سونگ. (۱۳۹۸). رهبر عزیز (نگاهی به درون کره شمالی). ترجمه مسعود یوسف حصیر چین. تهران: انتشارات ققنوس.
- جیلاس، میلوان. (۱۳۶۳). گفتگو با استالین. ترجمه عنایت‌الله رضا. تهران: مؤسسه انتشارات نوین.
- خروشچف، نیکیتا. (۱۳۹۶). خاطرات خروشچف. ترجمه منصور مدنی. شیراز: انتشارات نوید شیراز.
- دمیک، باربارا. (۱۳۹۶). حسرت نمی‌خوریم (زندگی در کره شمالی). ترجمه زینب کاظم‌خواه. چاپ دوم. تهران: نشر ثالث.

دوچرخ، ایزاک. (۱۳۶۸). زندگینامه سیاسی استالین. ترجمه علی اسلامی و محمود ریاضی. تهران: نشر نو.

رمینک، دیوید. (۱۳۸۰). آخرین روزهای امپراتوری شوروی. ترجمه حسین آهویی. تهران: انتشارات اطلاعات.

ساخاروف، آندره‌ی. (۱۳۹۳). خاطرات آندره‌ی ساخاروف. ترجمه مرتضی میر مطهری. چاپ سوم. تهران: انتشارات اطلاعات.

شایرر، ویلیام. (۱۳۷۱). سالهای کابوس. ترجمه جهانبخش ارفع زنگنه. تهران: نشر علمی.

فست، یواخیم. (۱۳۹۳). هیتلر. ترجمه مهدی سمسار. چاپ دوم. تهران: نشر زواش.

فیشمن، جک؛ و هوتن، جی برنارد. (۱۳۶۳). زندگی خصوصی استالین. ترجمه غلامحسین صالحیار. تهران: انتشارات سلسله.

الکسیویچ، سوتلانا الکساندرونا. (۱۳۹۸). روزگار رفته (آخرین سرخ‌ها). ترجمه فروغ پور یآوری. تهران: نشر ثالث.

گرومیکو، آندری. (۱۳۹۳). خاطرات آندری گرومیکو. ترجمه مهوش غلامی. چاپ چهارم. تهران: انتشارات اطلاعات.

گینزبرگ، یوگنیا س. (۱۳۴۸). سفری در گردباد. ترجمه مهدی سمسار. تهران: انتشارات خوارزمی.

لی، هیئنسو. (۱۳۹۶). دختری با هفت اسم (فرار از کره شمالی). ترجمه الهه علوی. چاپ نهم. تهران: انتشارات کتاب کوله‌پشتی.

لیانگ، هنگ؛ و شیپرو، جودیت. (۱۳۶۷). فرزند انقلاب. ترجمه محمدعلی طوسی. تهران: انتشارات شب‌بویز.

مانول، راجر؛ و فرنکل، هاینریش گوبلز. (۱۳۶۶). ترجمه مهدی شهشهانی. چاپ دوم. تهران: انتشارات امیرکبیر.

References:

- Barmé, G. R. (1996). *Shades of Mao (The Posthumous Cult of the Great Leader)*. New York and Armonk: M.E. Sharpe.
- Chen, Y. (2022). *The Secret Listener (An Ingenue in Mao's Court)*. New York: Oxford University Press.
- Coudenrove Kalergi, R. N. (1938). *The totalitarian state against man*. Translated by Sir Andrew Mcf Adyeane. London: Fredrick Muller LTD.
- Gregor, A. J. (2012). *Totalitarianism and political religion (an intellectual history)*. Stanford: Stanford University Press.
- Gyun, S. S. (1988). *Anecdotes from the great history*. Pyongyang.
- Hassig, R., & Oh, K. (2009). *The hidden people of North Korea: everyday life in the Hermit kingdom*. Maryland: Rowman and Littlefield Publishers.
- Klemperer, V. (1999). *I will bear witness: A Diary of the Nazi Years*. Translated by Martin Chalmers. New York: Modern Library.
- Kozlov, V. A, Fitzpatrick, S., & Mironenko, S. V. (2011). *Sedition (Everyday Resistance in the Soviet Union under Khrushchev and Brezhnev)*. Translated by Olga Livshin. New Haven and London: Yale University Press.
- Lankov, A. N. (2007). *The real North Korea: life and politics in the failed Stalinist utopia*. Jefferson, North Carolina, and London: Mcfarland and company.
- Larson, E. (2011). *In the garden of beasts: love, terror, and an American family in Hitler's Berlin*. New York: Crown Publishers.
- Leese, D. (2011). *Mao Cult (Rhetoric and Ritual in China's Cultural Revolution)*. New York: Cambridge University Press.
- Lüdecke, K. G. W. (1938). *I Knew Hitler (The story of a Nazi who escaped the blood purge)*. London: Jarrolds Publishers.
- MacFarquhar, R., & Schoenhals, M. (2006). *Mao's last revolution*. Cambridge, Massachusetts, and London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Pisch, A. (2016). *The personality cult of Stalin in Soviet posters*. Canberra: ANU Press.
- Rappaport, H. (1999). *Joseph Stalin: a biographical companion*. California: ABC-CLIO.
- Rees, L. (2012). *The dark charisma of Adolf Hitler*. London: Ebury Press.
- Tucker, R. C. (1979). The Rise of Stalin's Personality Cult. *The American Historical Review*. 84(2), 347-366.
- Zhisui, L. (1994). *The private life of Chairman Mao*. Translated by Tai Hung-chao. New York: Random House.
- Zhu, X. D. (1998). *Thirty Years in a Red House*. Boston: University of Massachusetts Press.

COPYRIGHTS

© Authors retain the copyright and full publishing rights. This is an open access article under the CC BY-NC license:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Publisher: Urmia University.